

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกไร้พรมแดนนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้นำรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ มาไว้ใน การส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกันมาก รวมถึงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวของไทยด้วย การท่องเที่ยวมีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และความ ร่วมมือระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้า ยิ่งขึ้น

ข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ซึ่งได้คาดการณ์ ทิศทางการเติบโตของการท่องเที่ยวโลกในระยะยาวในตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 – 2563 ว่า จะมีการเติบโต ของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 4.1 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2553 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลก จำนวน 1 พันล้านคน และในปีพ.ศ. 2563 จะมีจำนวน 1.6 พันล้านคน นอกจากนี้ ในส่วน ของสถานการณ์การท่องเที่ยวโลกในระดับภูมิภาค มีการคาดการณ์อีกด้วยว่า การท่องเที่ยวใน ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จะเลื่อนจากอันดับ 3 ในปัจจุบัน (ซึ่งรองจากยุโรป และสหรัฐอเมริกา) มา อยู่ในอันดับ 2 ของโลกในปี พ.ศ. 2563 โดยอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้เฉลี่ยร้อยละ 6.5 ต่อปี และจะมีนักท่องเที่ยว 388 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2563 โดยทั้งนี้ สภาการท่องเที่ยว โลก World Travel & Tourism Council (WTTC) คาดการณ์ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2553 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 ต่อปี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย. 2540 : 39, 63)

นโยบายที่ชัดเจนของรัฐบาลปัจจุบันที่มี พ.ศ.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระดับพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวและบริการเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จาก การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา เมื่อ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ว่า “การท่องเที่ยว คือหนทางสำคัญของการนำรายได้กระแสเงินสดเข้าสู่ประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงมี นโยบายในการส่งเสริมคุณภาพ และ มาตรฐานของการบริการเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบ การให้บริการการท่องเที่ยวและการยกระดับความสามารถ ในการแข่งขันของการบริการและการ

ท่องเที่ยว” โดยด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว จะเน้นการเร่งพัฒนาบูรณะฟื้นฟูมรดก และ สันททรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมือง และนอกเมือง เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเชิงอนุรักษ์ เชิงคุณภาพและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น (ทักษิณ ชินวัตร. 2544 : 42-45)

ข้อมูลการเดินทางมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนบริเวณอ่างเก็บน้ำเขาพระ คูหินเทิน หินซ้อน ภูเขาหินแกรนิตสีชมพู เหมืองแร่ และพิพิธภัณฑสถาน โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถาน มีผู้เข้าชมทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ประมาณ 100 – 200 คน / วัน ส่วนบริเวณอ่างเก็บน้ำ และป่าไม้ เฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ มากถึง 500 – 1,000 คน/วัน (สมภพ เจริญทศ. 2546 : 4)

ในการที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจำนวนมากนี้เอง มัคคุเทศก์ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการจัดประสบการณ์อันทรงคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อปลูกเร้าสำนึกทางสิ่งแวดล้อม การปลูกฝังทัศนคติในเรื่องคุณค่าของธรรมชาติ และคุณค่าของโบราณสถาน โบราณวัตถุให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชนและนักท่องเที่ยวโดยอาศัยกระบวนการและยุทธวิธีทางสิ่งแวดล้อมศึกษา การส่งเสริมให้บุคคลมีประสบการณ์ตรง ได้สัมผัสกับธรรมชาติด้วยตนเองในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ซาบซึ้งในธรรมชาติ และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันควรเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของคุณค่าเหล่านั้น เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น (เต็มดวง รัตนทัศนีย์. 2531 : 205-206)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงสภาพโดยรวมของอำเภอหนองบัว ประกอบกับการใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากยิ่งขึ้นและอาศัยขุมมัคคุเทศก์เป็นด่านแรกในการเชื่อมโยงความประทับใจของผู้มาเยือน ดังนั้นประการแรกที่จะต้องดำเนินการคือ ร่วมมือในทุกภาคส่วนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นระบบ และมีมาตรฐานในเรื่องของมัคคุเทศก์ก็คือการสร้างรูปแบบการพัฒนาขุมมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ดังที่ผู้วิจัยได้มุ่งหวังให้เกิดขึ้น

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาคุณลักษณะของขุมมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาขุมมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วยการศึกษาวิจัยปัญหาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างรูปแบบที่จะนำไปพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อเภอเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงที่ 1 ในการหาปัญหา การพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อเภอเขาพระ – เขาสูง ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนและผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลทุ่งทอง ตำบลหนองบัว และ ตำบลหนองกลับ จำนวน 7,732 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 43) จำนวน 367 คน

ช่วงที่ 2 ในการสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อเภอเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน

ช่วงที่ 3 ในการประเมินทบทวนรูปแบบประชากร คือ ทีมพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้าน จำนวน 15 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ช่วงที่ 1 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ปัญหา การพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านแบบมีส่วนร่วม ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อเภอเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

ช่วงที่ 2 ตัวแปร คือ ร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อเภอเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

ช่วงที่ 3 ตัวแปร คือ รูปแบบการพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านแบบมีส่วนร่วม ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อเภอเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง กระบวนการ ขั้นตอน หรือวิธีการในการออกแบบการพัฒนาชุมชนแออัดที่พื้นที่บ้านแบบมีส่วนร่วม ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่อเภอเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยละเอียดทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ

ยุวมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลหนองบัว เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชม หรือศึกษาพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

รูปแบบการพัฒนายุวมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน หมายถึง กระบวนการ ขั้นตอน หรือวิธีการที่เป็นมาตรฐานและมีแบบบันทึกที่เป็นไปตามหลักการและทฤษฎีที่จะนำไปใช้พัฒนายุวมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ให้เป็นมัคคุเทศก์ที่ดี มีความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีในการพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดหนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวตั้งแต่การร่วมกันคิดค้นปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไข และร่วมกันประเมินผล

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติป่าชุมชนในท้องถิ่น โดยมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศ เทือกเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

เทือกเขาพระ – เขาสูง หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาสูงและป่าเขาพระคามา กฎกระทรวง ฉบับที่ 1,239 (พ.ศ. 2538) ท้องที่อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยกลุ่มภูเขา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเขาพระ ภูเขา 5 ลูก และกลุ่มเขาสูงมีภูเขา 10 ลูก

ประโยชน์ที่จะได้รับ

ในการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้ทราบปัญหายุวมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำไปพัฒนาแก้ไขปรับปรุงยุวมัคคุเทศก์ได้ตรงจุด และดีขึ้น
2. ได้รูปแบบการพัฒนายุวมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกเขาพระ – เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นได้นำไปใช้ในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกเขาพระ – เขาสูง และส่งเสริมให้เขาพระ – เขาสูง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป